TOMÀS LLORENS, AMB SAGUNT AL FONS

Estètica és ideologia

Com a director general del Patrimoni Artístic de la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana, Tomàs Llorens ja ha provocat dos debats. D'una banda, la constitució de l'Institut Valencià d'Art Modern i l'adquisició de l'obra de Juli Garcia. De l'altra, la restauració del Teatre Romà de Sagunt.

Antoni Robles

Quan en 1987 Tomàs Llorens, director general del Patrimoni Artístic de la Generalitat, finalitzarà el seu mandat,haurà posat en marxa l'Institut Valencià d'Art Modern —IVAM—, una de les obres més mimades per la Conselleria de Cultura, i n'haurà deixat encarrilades altres dues de semblant envergadura. L'ampliació del museu de Sant Pius V, que es convertirà en el més important de pintura valenciana del país, i la restauració del teatre romà de Sagunt, una de les actuacions més polèmiques que ha mamprés la Conselleria.

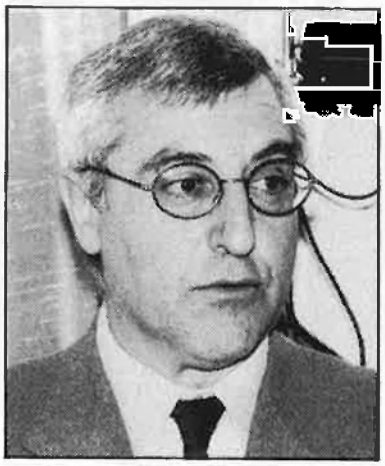

Per un moment, pense que estic davant un home respectuós, exquisit en el tracte. Endinsats ja en la conversa, el descobresc intel·ligent i ferm. No hi ha dubte que el conseller Cebrià Ciscar sabia molt bé qui triava quan va rescatar aquest castellonenc d'Almassora de l'Escola d'Arquitectura de Portsmouth, lloc on Llorens impartia classes d'Estètica.

Llicenciat en Filosofia i Lletres i Dret, Tomàs Llorens ha viscut tota la seua vida lligat d'una manera o altra a l'arquitectura. Entre 1969 i 1972 és professor d'Estètica en l'Escola d'Arquitectura de València, fins que n'és expulsat per motius polítics. Al mateix temps i per idèntiques raons, la Universitat Literària es desfeia, així mateix, de deu dels seus professors.

«En l'Escola d'Arquitectura jo tenia el suport del director, Román Giménez. Això no obstant, el fet d'impartir classes no deixava d'inquietar l'aleshores rector comissari del Politècnic, Rafael Cuchot, home lligat a l'Opus i al governador civil de València. El meu passat polític causava una certa preocupació a les autoritats polítiques i acadèmiques. El consell de guerra a què vaig ser sotmés en el 59 per promoure una vaga nacional pacífica contra la dictadura, la condemna de tres anys de presó que em fou imposada pel Jutjat Militar Especial Nacional d'Activitats Extremistes, la meua militància en l'Agrupació Socialista Universitària, pròxima a l'ambient del PSPV, la fundació de la llibreria Concret i l'editorial Garbí, on juntament amb homes com Alfons Cucó publicàvem en català, no m'afavoria gens. El fet que en el 72 finalitzàs el meu contracte amb l'Escola fou considerat com el millor moment per prescindir dels meus serveis».

—¿Des de la seua expulsió i fins el 1984 vosté ensenya Estètica en la School of Architecture del Portsmouth Polytechnic i en la Polytechnic of Central London. ¿Com ha estat el seu contacte amb la cultura anglesa?

—Abans d'arribar a Londres, la meua relació amb la cultura anglesa es reduïa, pràcticament, a la lletra impresa. Això no obstant, he de reconèixer que el meu contacte real amb aquell ambient va desil·lusionar-me bastant. No vaig arribar a trobar-hi els estímuls intel·lectuals que esperava; si bé en el pla personal vaig poder desenrotllar el meu treball amb completa llibertat. Vaig tenir molt de temps per reflexionar i, com a conseqüència, vaig realitzar els treballs *Teoria de l'Arquitectura i Estètica* i *Semiòtica de l'Arquitectura.*

—Malgrat tot, els seus llaços amb el país no es trenquen. Entre 1978 i 1981, i a instàncies d'Oriol Bohigas, director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, vosté hi imparteix classes d'Estètica com a professor invitat.

¿Com va ser aquella experiència?

—Summament interessant. Vaig tenir l'oportunitat d'aprofundir en les meues relacions amb el mateix Bohigas i amb altres arquitectes com ara Helio Pinón i Ignasi Solà Morales. A més, l'escola de Barcelona vivia en aquells anys una època de reestructuració i una gran eufòria per la consolidació de la revista *Arquitectura Bis.* Ara, amb el temps, m'adone que el fet de fer classes a Barcelona augurava alguns aspectes que ha recollit posteriorment la Llei de Reforma Universitària.

—¿Per què creu que Barcelona ha estat la capital de l'arquitectura de l'estat durant tant de temps?

—Jo crec que això ha obeït a dues raons. La primera, que Barcelona era la ciutat més populosa de l'estat i, per tant, la que va tenir un major creixement urbà, i la segona, al suport que l'arquitectura barcelonina va rebre de la burgesia catalana i que cristal·litzà en allò que podríem denominar «formulació metropolitana del nacionalisme català». Una formulació que con-

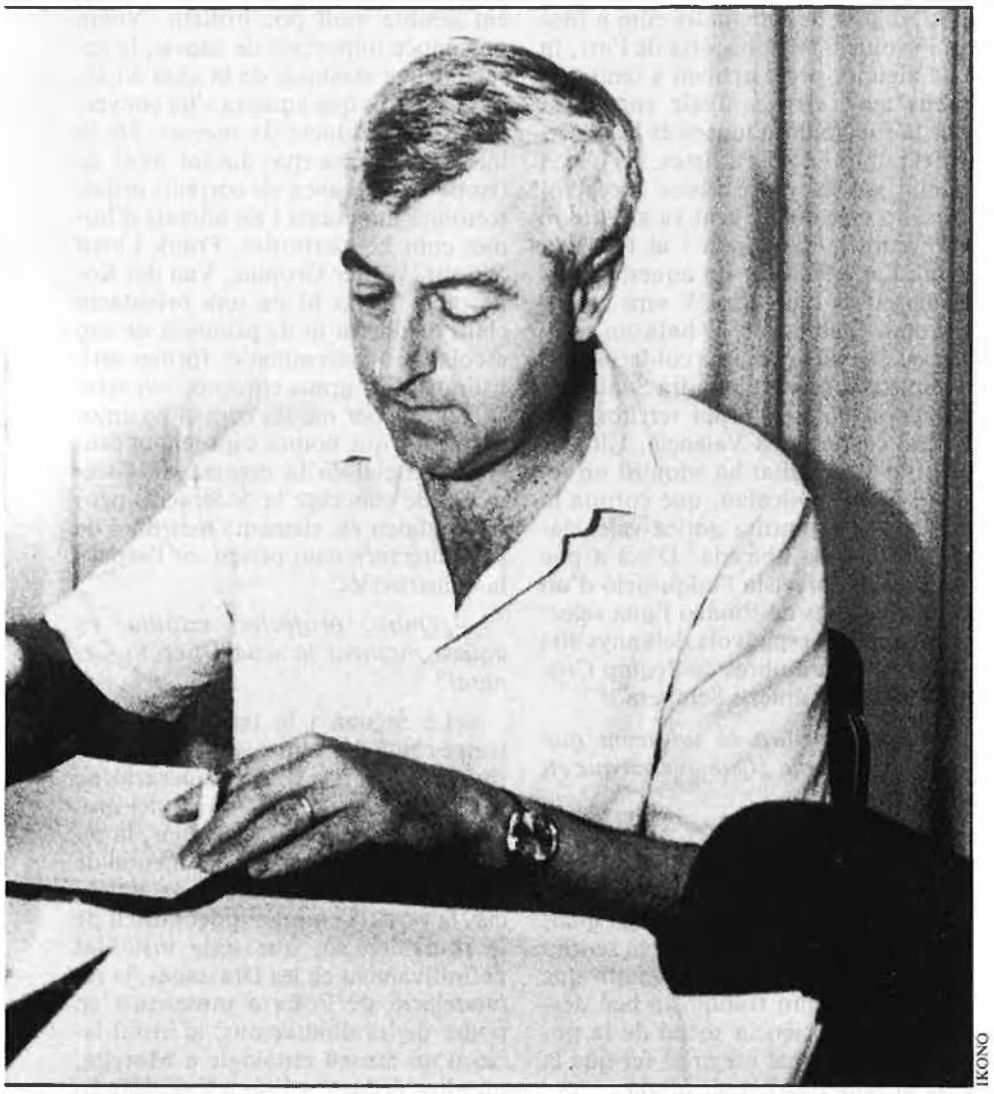

IKONO

IKONO

«Després de la restauració, la imatge pseudo-grega, històricament falsa, del Teatre Romà de Sagunt, desapareixerà.»

figura la renaixença de la nació catalana al voltant de la forta capitalitat de Barcelona i que esdevé nucli d'iniciatives.

—Des que en el 1984 vosté es féu càrrec de la Direcció General del Patrimoni Artístic ha desenvolupat una línia de treball ferma però polèmica. L'última d'aquestes polèmiques ha estat desencadenada per la presentació dels plànols de la restauració del teatre romà de Sagunt.

—En realitat, em pense que es tracta d'una falsa polèmica. No conec ningú encara que haja criticat el projecte d'una manera seriosa. Moltes de les coses que s'han dit han estat motivades perquè el treball no s'ha examinat objectivament a fons i perquè determinats mitjans de comunicació s'han deixat dur per una primera impressió superficial. Entenc que el projecte xoque amb determinats aspectes d'una sensibilitat conservadora, ja que opine que les qüestions estètiques són més a prop que no ens sembla dels nostres plantejaments ideològics.

El projecte redactat per Grassi i Portaceli, que torna a restituir al teatre l'aspecte volumètric que tenia en un principi, i que podem considerar com la condició essencial per captar els valors espacials que tenia el monument quan fou construït, ha impressionat per dos motius: primer, perquè xoca amb l'amor vague que sent molta gent per les ruïnes, quan sabem que els monuments són ruïnes per designi de la història, no per disseny o per voluntat pròpia de l'edifici i, segon, perquè després de la restauració, la imatge pseudo-grega, històricament falsa, que tenia fins ara el teatre romà de Sagunt desapareixerà. El que més irrita en ambdós casos és la desaparició d'aquesta pàtina que posseeix allò que és antic. És la mateixa reacció que ha provocat la neteja dels frescos de Miquel Àngel en la Capella Sixtina, quan després de la intervenció han tornat a eixir a la llum els colors violents que utilitzà l'artista. A causa del costum, molta gent contemplava com a obra mestra la mescla produïda per la pintura envellida i el fum de les espelmes acumulat al llarg dels segles, la qual no tenia res a veure amb la realitat.

—Vosté s'ha caracteritzat per sol·licitar encàrrecs a arquitectes concrets sense donar la possibilitat de traure a concurs les intervencions que es preparaven. ¿Per què?

—En primer lloc, vull dir que no han estat tants els encàrrecs ni les ocasions importants per a traure els projectes a concurs. En realitat, només n'hi ha hagut tres: l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM), l'ampliació del museu Sant Pius V i la restauració del teatre romà de Sagunt. Podrien haver estat objecte de concurs, però, en cada cas, hi ha hagut raons per a no decidir-me a fer-ho. En el cas de l'IVAM, que considere el projecte més important a desenvolupar durant el meu mandat, hi comptaven, per un costat, les presses per tenir-lo acabat abans que s'exhaurís la legislatura i, per l'altre, l'interés que des d'aquesta Direcció teníem per contactar amb un equip d'arquitectes amb el qual poguéssem mantenir una relació molt es-

treta i de reunions continuades. Això, fins ara, ho hem aconseguit molt bé amb l'equip de persones que dirigeix Emilio Giménez. En el cas de l'ampliació del Sant Pius V vaig actuar de la mateixa manera per idèntiques raons i perquè treballs anteriors amb Portaceli, director del projecte, havien fonamentat una relació sòlida. Quant a la restauració del teatre romà de Sagunt, vaig pensar que Grassi era l'arquitecte que millor podria respondre a aquest tipus de projecte. Grassi tenia ja antecedents com a restaurador, al castell d'Albiatte Grasso i Teora, un poble que quedà molt afectat després d'un terratrèmol esdevingut a Nàpols el 1979, i d'ells sempre m'ha sorprès el seu respecte per la història i la seua negació a falsos esteticismes.

—La seua política d'adquisicions d'obres d'art ha estat durament criticada, com per exemple la col·lecció d'escultures de Juli González, que fou comprada per Conselleria, l'import de la qual eren quasi 500 milions de pessetes.

—Mire, jo pense que les obres d'art que són bones són també cares. D'altra banda, crec que tinc una concepció molt tradicional dels museus i és que considere que la funció d'aquests està a conservar obres d'una dimensió exemplar de qualsevol artista, no obres document o de mer testimoniatge, sinó obres que es proposen com a exemple per la seua qualitat excepcional. El fet que siga difícil trobar artistes bons i que dins de les seues produccions hi haja molt poques obres clau, dignes de ser citades com a fites en l'evolució de la història de l'art, fa que algunes peces arriben a tenir uns preus molt elevats. Estic convençut que la funció d'un museu és la de servir el públic i no els artistes, i el que el públic vol és veure obres excepcionals. Jo crec que la gent va al Louvre per veure la Gioconda i al Prado a veure Las Meninas. En aquest sentit, el museu de Sant Pius V serà únic a Europa. Dubte que hi haja un altre museu que albergue una col·lecció tan completa com la que tindrà Sant Pius V referida al seu propi territori, en aquest cas, el País Valencià. Últimament la Generalitat ha adquirit un retaule de Pere Nicolau, que corona la col·lecció de pintura gòtica valenciana que hi serà ubicada. D'ací a poc temps hi ha prevista l'adquisició d'un lot de pintures de Pinazo i una selecció de pintura espanyola dels anys 40 i 50 que inclourà obres de l'equip Crònica, Saura, Tàpies i Sempere.

—L'arquitectura és un tema que avui dia és moda. ¿Quines creu que en són les causes?

—Probablement el fet que des de les institucions s'està auspiciant una sèrie d'obres que estan transformant l'espai urbà en què vivim i en el qual, d'una manera o altra, tots ens sentim implicats. A més, les atrocitats que propicià el règim franquista han despertat la consciència social de la població. A això cal afegir el fet que la vida urbana torna a ser moda.

—¿Com veu l'arquitectura dels anys 80?

—Internacionalment, la situació em sembla molt poc brillant. Vivim una època important de canvis, la característica essencial de la qual en arquitectura és que aquesta s'ha convertit en un producte de mercat. De la mateixa manera que durant molt de temps s'acceptaven els corrents arquitectònics imperants i els liderats d'homes com Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, Walter Gropius, Van der Rohe, avui ja no hi ha una orientació clara de liderat ni de primacia de cap escola amb determinades formes estilístiques. Els grans corrents han estat substituïts per modes com el postmodernisme, que només suposen un canvi superficial en la manera de dissenyar i de concebre la decoració, però que obliden els elements més durs de l'arquitectura com poden ser l'espai i la construcció.

—¿Quins projectes estudia en aquest moment la seua Direcció General?
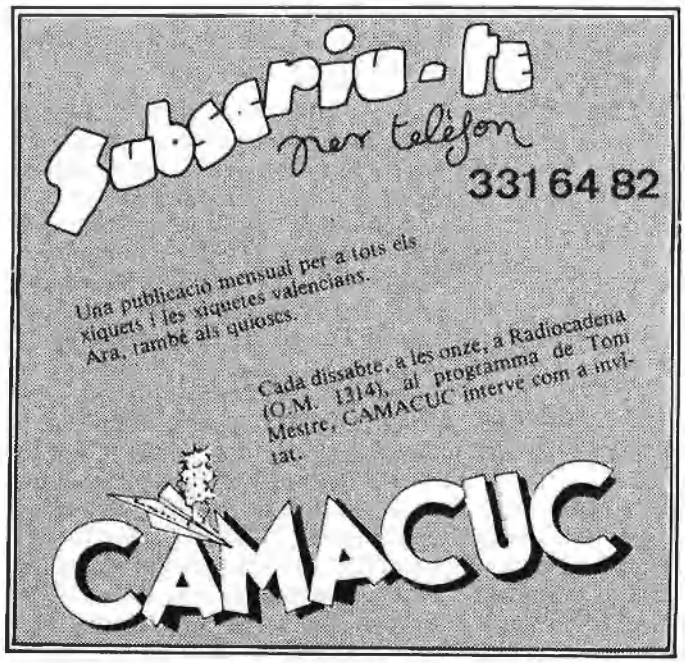
—La segona i la tercera fase del teatre romà de Sagunt, és a dir, la restitució del fòrum i la recuperació de tot el conjunt, la restauració del monestir de Sant Miquel dels Reis, la recuperació del conjunt monumental de l'antic convent del Carme de València, la posada en marxa del museu de la romanització, que seria instal·lat definitivament en les Drassanes, la remodelació de l'oferta museística en poder de les diputacions, la instal·lació d'un museu etnològic a Morella, un altre dedicat a l'oli a Cervera, un que seria instal·lat a Orpesa dedicat a l'arquitectura militar del barroc i en especial a les defenses costaneres... □